ECLI:LV:AT:2017:0928.C33459812.1.L

Lieta Nr. C33459812
SPC-19/2017
Civillietu departaments

Latvijas Republikas Augstākā tiesa
LĒMUMS
Rīgā 2017.gada 28.septembrī

Augstākā tiesa šādā sastāvā:
tiesnese referente Ināra Garda,
tiesnesis Valerijans Jonikāns,
tiesnesis Aigars Strupišs

izskatīja rakstveida procesā civillietu sakarā ar Latvijas Republikas Ģenerālprokuratūras Personu un valsts tiesību aizsardzības departamenta virsprokurora protestu par Rīgas rajona tiesas 2016.gada 26.augusta lēmumu, ar kuru noraidīts /pers. D/ pieteikums par saistību dzēšanas procedūras izbeigšanu.

Aprakstošā daļa

[1] Rīgas rajona tiesa ar 2012.gada 31.augusta spriedumu pasludinājusi fiziskās personas /pers. D/ maksātnespējas procesu. Par /pers. D/ maksātnespējas procesa administratoru iecelts sertificēts administrators /pers. F/.

[2] Ar Rīgas rajona tiesas 2014.gada 30.jūlija lēmumu pabeigta fiziskās personas /pers. D/ bankrota procedūra, apstiprināts 2014.gada 30.aprīlī izstrādātais saistību dzēšanas plāns un pasludināta saistību dzēšanas procedūra ar termiņu trīs gadi un seši mēneši.

Savukārt ar Rīgas rajona tiesas 2015.gada 6.maija lēmumu apstiprināti /pers. D/ saistību dzēšanas plāna grozījumi, nosakot saistību dzēšanas plāna darbības termiņu divi gadi no saistību dzēšanas procedūras pasludināšanas dienas atbilstoši grozījumiem Maksātnespējas likuma 155.pantā attiecībā uz saistību dzēšanas plāna termiņiem, kas stājās spēkā 2015.gada 1.martā.

[3] /pers. D/ 2016.gada 11.augustā iesniedzis tiesā pieteikumu par saistību dzēšanas procedūras izbeigšanu /pers. D/ fiziskās personas maksātnespējas procesā, kas pamatots ar to, ka parādnieks izpildījis tiesas apstiprināto saistību dzēšanas plānu.

[4] Rīgas rajona tiesa ar 2016.gada 26.augusta lēmumu pieteikumu noraidījusi.

Lēmums pamatots ar šādiem argumentiem.

[4.1] No Maksātnespējas likuma 154.panta otrās daļas 6.punkta izriet, ka saistību dzēšanas procedūras laikā kreditoriem katru mēnesi jāpārskaita saistību dzēšanas plānā norādītā summa, kas konkrētajā gadījumā noteikta 266,67 EUR mēnesī. Parādnieka veiktie maksājumi neatbilst saistību dzēšanas plānā norādītajam apmēram, ko parādnieks izskaidroja ar mainīgiem ienākumiem, vienlaikus apliecinot, ka kreditoru prasījumu segšanai ik mēnesi tika novirzīta viena trešdaļa no viņa faktiskajiem ienākumiem.

[4.2] Lietā nav saņemti saistību dzēšanas plāna grozījumi atbilstoši Maksātnespējas likuma 162.panta pirmās daļas prasībām.

No pieteikumam pievienotajiem dokumentiem neizriet, ka parādnieka vienīgais ienākumu avots ir darba alga un parādnieks saistību dzēšanas plānā norādītās saistības divu gadu periodā būtu izpildījis. Pastāvot šādiem apstākļiem, pieteikums noraidāms.

[5] Rīgas rajona tiesas 2016.gada 26.augusta lēmums kā nepārsūdzams stājies likumīgā spēkā nekavējoties.

[6] Par minēto lēmumu Latvijas Republikas Ģenerālprokuratūras Personu un valsts tiesību aizsardzības departamenta virsprokurors iesniedzis protestu, kurā, norādīdams uz materiālo tiesību normu nepareizu iztulkošanu un piemērošanu, lūdz lēmumu atcelt un pieteikumu nodot jaunai izskatīšanai.

Protests pamatots ar tālāk norādītajiem argumentiem.

[6.1] Atbilstoši Maksātnespējas likuma 162.panta pirmajai, otrajai un trešajai daļai, fiziskai personai maksātnespējas procesa ietvaros tiesā apstiprinātais saistību dzēšanas plāns jāgroza tikai tajos gadījumos, ja personas ienākumi samazināsies vai palielināsies tādā apmērā, ka ietekmēs plāna īstenošanas termiņu, kas noteikts Maksātnespējas likuma 155.pantā.

Konkrētajā gadījumā no /pers. D/ saistību dzēšanas plāna (2015.gada 11.marta redakcijā) izriet, ka parādnieka kopējās saistības pēc bankrota procedūras pabeigšanas ir 111 040,69 EUR, savukārt ikmēneša ienākumi pēc nodokļu nomaksas paredzēti 800 EUR apmērā, no kuriem vienu trešdaļu parādnieks plānoja novirzīt kreditoru prasījumu apmierināšanai. Atbilstoši Maksātnespējas likuma 155.panta ceturtās daļas 2.punktam, saistību dzēšanas plāna īstenošanas termiņš paredzēts divi gadi no saistību dzēšanas procedūras pasludināšanas dienas.

No lietas materiāliem pievienotās AAS /Nosaukums A/ izziņas redzams, ka /pers. D/ ir apdrošināšanas aģents un, ņemot vērā darba specifiku, viņa ikmēneša ienākumi ir mainīgi. Savukārt /pers. D/ iesniegtais ienākumu un kreditoriem veikto izmaksu kopsavilkums apliecina, ka saistību dzēšanas plāna īstenošanas laikā parādnieks kreditoru prasījumu dzēšanai novirzīja nedaudz vairāk nekā vienu trešdaļu, proti, 36% no saviem faktiskajiem ienākumiem. Tādējādi saistību dzēšanas plāns ir izpildīts.

[6.2] Apstāklis, ka parādnieks ir kļūdījies savās prognozēs par paredzamo ienākumu apmēru un nav veicis attiecīgus grozījumus saistību dzēšanas plānā, nevar būt par pamatu pieteikuma par saistību dzēšanas procedūras izbeigšanu noraidīšanai, jo viņa ienākumi nav nedz samazinājušies, nedz palielinājušies tādā apmērā, lai tas varētu ietekmēt Maksātnespējas likuma 155.pantā noteikto saistību dzēšanas plāna īstenošanas termiņu. Tas nozīmē,

ka tiesa nav noskaidrojusi un izvērtējusi tos likumā noteiktos apstākļus, kuriem ir būtiska nozīme tiesiska un pamatota lēmuma taisīšanā par fiziskās personas saistību dzēšanas procedūras izbeigšanu, kas novedis pie kļūdaina Maksātnespējas likuma 162.panta normu iztulkojuma un lietas nepareizas izspriešanas, ar ko nepamatoti /pers. D/ liegtas tiesības uz saistību dzēšanu Maksātnespējas likumā paredzētajā kārtībā.

Motīvu daļa

[7] Pārbaudījusi lietas materiālus un apsvērusi protestā norādītos argumentus, Augstākā tiesa atzīst, ka Rīgas rajona tiesas 2016.gada 26.augusta lēmums atceļams.

[8] Atbilstoši Maksātnespējas likuma 5.panta pirmajai daļai fiziskās personas maksātnespējas process ir tiesiska rakstura pasākumu kopums, kura mērķis ir pēc iespējas pilnīgāk apmierināt kreditoru prasījumus no parādnieka mantas un dot iespēju parādniekam, kura manta un ienākumi nav pietiekami visu saistību segšanai, tikt atbrīvotam no neizpildītajām saistībām un atjaunot maksātspēju.

Maksātnespējas likuma 6.pantā nostiprināti vispārējie maksātnespējas procesa principi, tai skaitā labticības princips, kas paredz, ka procesā iesaistītajām personām savas tiesības jāizmanto un pienākumi jāizpilda labā ticībā. Parādnieks un kreditors nedrīkst izmantot procesu, lai netaisnīgi iedzīvotos.

Saistību dzēšanas procedūras galvenais mērķis ir, sabalansējot parādnieka un kreditoru intereses, atbrīvot parādnieku no nesegtajām saistībām, ja parādnieks godprātīgi ir novirzījis saistību dzēšanas plānā paredzēto savu ienākumu daļu kreditoru prasījumu daļējai segšanai. Tas nozīmē, ka priekšnoteikums saistību dzēšanas procedūras izbeigšanai un nesegto saistību dzēšanai jeb parādnieka atbrīvošanai no nesegtajām saistībām ir saistību dzēšanas plāna izpilde.

[8.1] Fiziskās personas /pers. D/ maksātnespējas process pasludināts 2012.gada 31.augustā. Līdz ar to saskaņā ar Maksātnespējas likuma pārejas noteikumu 17.punktu maksātnespējas procesam piemērojamas normas redakcijā, kas bija spēkā līdz 2015.gada 28.februārim, izņemot šā likuma 155.pantu attiecībā uz saistību dzēšanas plāna termiņiem, kas stājās spēkā 2015.gada 1.martā (sk. pārejas noteikumu 17. un 18.punktu).

Tiesas secinājums, ka fiziskās personas /pers. D/ saistību dzēšanas plānu nevar atzīt par izpildītu, jo parādnieka veiktie maksājumi neatbilst saistību dzēšanas plānā norādītajam apmēram – 266,67 EUR mēnesī, bet, mainoties viņa faktiskajiem ienākumiem, saistību dzēšanas plāna grozījumi atbilstoši Maksātnespējas likuma 154.panta otrās daļas 6.punkta un 162.panta pirmās daļas prasībām nav veikti, Augstākās tiesas ieskatā, izdarīts bez pietiekama pamata. Proti, tiesa nav pārbaudījusi un objektīvi izvērtējusi faktiskos un tiesiskos apstākļus, kuriem ir svarīga nozīme lietas pareizā izspriešanā, kā arī nepareizi izpratusi tiesību normas, kas reglamentē parādnieka pienākumu sagatavot saistību dzēšanas plāna grozījumus, kad mainījušies viņa ienākumi plāna izpildes laikā.

[8.2] Ar 2015.gada 19.februāra grozījumiem Maksātnespējas likuma 155.pantā, kas stājās spēkā 2015.gada 1.martā, tika ieviestas būtiskas izmaiņas fiziskās personas saistību dzēšanas plāna termiņos, lai tie būtu samērīgi un nodrošinātu taisnīgu līdzsvaru starp kreditoru tiesību ierobežojumu un nepieciešamību ātri atjaunot parādnieku maksātspēju. Tas savukārt atbilst Maksātnespējas likuma 6.pantā nostiprinātajiem fiziskās personas maksātnespējas procesa principiem. Maksātnespējas likuma 155.panta pirmā daļa paredz, ka fiziskās personas saistību dzēšanas plāna īstenošanas termiņu parādnieks nosaka, ņemot vērā paredzamos ienākumus saistību dzēšanas procedūrā. Tas nozīmē, ka, pabeidzot bankrota procedūru, termiņš saistību dzēšanas procedūrai atkarīgs gan no nesegto saistību apjoma, gan no parādnieka paredzamo ienākumu apmēra.

No Rīgas rajona tiesas 2015.gada 6.maija lēmuma, ar kuru apstiprināti fiziskās personas /pers. D/ saistību dzēšanas plāna grozījumi, redzams, ka saskaņā ar Maksātnespējas likuma 155.panta ceturtās daļas 2.punktu (redakcijā, kas stājās spēkā 2015.gada 1.martā) saistību dzēšanas termiņš iepriekš noteikto trīs gadu un sešu mēnešu vietā noteikts divi gadi no saistību dzēšanas procedūras pasludināšanas dienas, t.i., līdz 2016.gada 30.jūlijam.

Maksātnespējas likuma 155.panta ceturtās daļas 2.punkts noteic, ja parādnieks saistību dzēšanas procedūras laikā no savas gribas neatkarīgu apstākļu dēļ nav spējīgs segt šā panta otrajā un trešajā daļā noteikto saistību apmēru, fiziskās personas saistību dzēšanas plānā paredz, ka kreditoru prasījumu segšanai tiks novirzīti līdzekļi vienas trešdaļas apmērā no parādnieka ienākumiem, bet ne mazāk kā vienas trešdaļas apmērā no vienas minimālās mēnešalgas mēnesī. Saistību dzēšanas plāna termiņš nosakāms šādi: divi gadi no saistību dzēšanas procedūras pasludināšanas dienas, ja parādnieka kopējās saistības, pēc bankrota procedūras pabeigšanas, ir no 30 001 *euro* līdz 150 000 *euro*.

Kā izriet no minētās normas, parādniekam, kurš saistību dzēšanas procedūras laikā nevar segt nedz 50%, nedz 35%, nedz 20% no kopējām atlikušajām saistībām, ir pienākums vismaz vienu trešo daļu no saviem ienākumiem, bet ne mazāk kā vienu trešo daļu no minimālās mēnešalgas, katru mēnesi novirzīt kreditoru prasījumu segšanai. Tas nozīmē, ka kreditoru prasījumu segšanai novirzāmā summa nevar būt mazāka par vienu trešo daļu no minimālās mēnešalgas arī tajā situācijā, ja parādnieka ienākumi ir mazāki par minimālo algu. Turklāt šādā gadījumā saistību dzēšanas plāna termiņš nosakāms atkarībā no parādnieka saistību apjoma. Vienlaikus saskaņā ar Maksātnespējas likuma 160.panta 2.punktu parādniekam saistību dzēšanas procedūras ietvaros ir pienākums gūt ienākumus atbilstoši savām iespējām, lai pilnīgāk apmierinātu kreditoru prasījumus.

Lietā nav strīda, ka atbilstoši tiesas apstiprinātajiem /pers. D/ saistību dzēšanas plāna grozījumiem, bankrota procedūras ietvaros nesegto kreditoru prasījumu kopējā summa bija 111 040,69 EUR, savukārt iespējamais parādnieka ienākumu apmērs mēnesī tika paredzēts 800 EUR pēc nodokļu nomaksas, bet kreditoru prasījumu segšanai plānots novirzīt vienu trešo daļu no ienākumiem, kas mēnesī varētu būt aptuveni 266,67 EUR (*lietas 143.-146.lp.*). Tādējādi saistību dzēšanas plānā kreditoru prasījumu segšanai novirzāmā summa atbilst likumā noteiktajam apmēram, turklāt tā paredzēta lielāka par valstī no 2015.gada 1.janvāra noteiktās minimālās mēneša darba algas vienu trešdaļu - 120 EUR, kā arī no 2016.gada 1.janvāra paaugstinātās minimālās mēneša darba algas vienu trešdaļu – 123,33 EUR (*sk. Ministru kabineta 2013.gada 27.augusta noteikumu Nr.665 „Noteikumi par minimālo mēneša darba algu un minimālo stundas tarifa likmi" 2.punktu (zaudējuši spēku ar 2016.gada 1.janvāri) un Ministru kabineta 2015.gada 24.novembra noteikumu Nr.656 „Noteikumi par minimālās mēneša darba algas apmēru normālā darba laika ietvaros un minimālās stundas tarifa likmes aprēķināšanu" 2.punktu*).

No parādnieka ienākumu un kreditoriem veikto izmaksu kopsavilkuma, kā arī tam pievienotajiem samaksu apliecinošajiem dokumentiem redzams, ka maksājumi ir veikti saistību dzēšanas plānā noteiktajos termiņos un šo saistību dzēšanai katru mēnesi novirzīti līdzekļi ne mazāk kā vienas trešdaļas apmērā (vidēji 36%, kas ir vairāk nekā viena trešdaļa) no faktiskajiem ienākumiem, kuru apmērs plāna izpildes gaitā bija mainīgs ik mēnesi parādnieka darba specifikas dēļ, turklāt šie maksājumi mēnesī nekad nav bijuši mazāki par vienu trešdaļu no minimālās mēnešalgas (*lietas 156.-175.lp.*), kā tas pamatoti norādīts protestā. Tādējādi kreditoru prasījumu apmierināšanai saistību dzēšanas procedūras laikā novirzīts likumā noteiktais līdzekļu apmērs – viena trešdaļa no parādnieka faktiskajiem ienākumiem, kā tas paredzēts tiesas apstiprinātajā saistību dzēšanas plānā.

Līdz ar to kļūdains ir apstrīdētajā lēmumā izdarītais secinājums, ka parādnieka veiktie maksājumi neatbilst saistību dzēšanas plānā noteiktajam apmēram – 266,67 EUR mēnesī. Pirmkārt, plānā minētā naudas summa konkrētā apmērā noteikta aptuveni, balstoties vienīgi uz parādnieka plānoto ikmēneša ienākumu apmēru - 800 EUR. Otrkārt, nav ņemta vērā parādnieka darba specifika, proti, /pers. D/ ir apdrošināšanas aģents AAS /Nosaukums A/ un viņa ienākumi ir mainīgi. Turklāt, kā izriet no AAS /Nosaukums A/ izziņas par darba algu, parādnieka ienākumi pēc nodokļu nomaksas nav sasnieguši iepriekš plānoto ienākumu apmēru - 800 EUR mēnesī, izņemot 2016.gada aprīļa mēnesi, kad tie bijuši 909,50 EUR. Treškārt,

likums neaizliedz parādniekam veikt maksājumu pārrēķinu un labot prognozēs radušos kļūdu. Lietā iesniegtie pierādījumi liecina, ka parādnieks saistību dzēšanas procedūras ietvaros kreditoru prasījumu apmierināšanai ir novirzījis ne mazāk kā vienu trešdaļu no saviem ienākumiem, kā tas arī paredzēts saistību dzēšanas plānā un noteikts likumā. Citi pierādījumi, kas liecinātu par parādnieka negodprātīgu rīcību, tostarp savu patieso ienākumu slēpšanu, lietā nav atrodami (piemēram, kreditoru lūgums administratoram veikt parādnieka uzraudzību, viņa rīcības pārbaudi). Ceturtkārt, apstrīdētajā lēmumā nav analizēts Maksātnespējas likuma 155.panta ceturtās daļas regulējums kopsakarā ar šā likuma 161.panta 1.punktu, kas noteic, kādu proporciju no ienākumiem parādnieks ir tiesīgs paturēt savai uzturēšanai saistību dzēšanas procedūras laikā un kāda daļa savukārt ir novirzāma kreditoru prasījumu segšanai.

[8.3] Maksātnespējas likuma 162.panta pirmā daļa noteic, ja fiziskās personas saistību dzēšanas plāna izpildes laikā mainās parādnieka ienākumi, viņam ir pienākums sagatavot fiziskās personas saistību dzēšanas plāna grozījumus, mainot šā plāna termiņu un tā ietvaros sedzamo saistību apmēru šā likuma 155.pantā paredzētajā veidā. Šā panta otrā un trešā daļa paskaidro pirmajā daļā noteikto, proti, parādniekam ir pienākums veikt grozījumus un pagarināt saistību dzēšanas plāna izpildes termiņu, ja viņa ienākumi samazinās tādā apmērā, ka acīmredzami nebūs iespējas segt plānā norādīto saistību apmēru, savukārt ja parādnieka ienākumi palielinās tādā apmērā, ka viņš varēs segt lielāku saistību apmēru, kā plānā norādīts, parādniekam jāveic grozījumi saistību dzēšanas plānā, grozot attiecīgi plāna izpildes termiņu un sedzamo saistību apmēru.

Iztulkojot minētās tiesību normas kopsakarā, secināms, ka fiziskajai personai tiesas apstiprinātais saistību dzēšanas plāns jāgroza tikai tajos gadījumos, kad fiziskās personas ienākumi palielinās vai samazinās tādā apmērā, ka tas ietekmē saistību dzēšanas plāna īstenošanas termiņu, kas noteikts saskaņā ar Maksātnespējas likuma 155.pantu (*sk. Augstākās tiesas Civillietu departamenta 2017.gada 3.februāra lēmuma lietā Nr.SPC-10/2017 (C16082214) 4.2.1.punktu*).

Augstākā tiesa atzīst, ka šīs prasības attiecināmas arī uz gadījumiem, kad parādnieka ikmēneša ienākumi ir mainīgi un var ietekmēt saistību dzēšanas plāna īstenošanas termiņu. Tas nozīmē, ka ienākumu gūšanas faktors ir noteicošs fizikās personas maksātnespējas procesa sekmīgā norisē, proti, parādnieka vēlme pēc iespējas pilnīgāk apmierināt kreditora prasījumus un veikt visu nepieciešamo, lai gūtu ienākumus, no kuriem varētu veikt maksājumus kreditoriem. Tomēr, ja ienākumu palielināšanās, tostarp minimālās darba algas likmes paaugstināšanas dēļ, vai samazināšanās nav tik būtiska, lai ietekmētu parādsaistību apmēru, ko fiziskā persona spējīga segt maksātnespējas procesā, un attiecīgi – saistību dzēšanas termiņu, tad grozījumi saistību dzēšanas plānā nav jāveic.

Konkrētajā situācijā apstāklis, ka parādnieka ienākumu apmērs ir mainīgs un faktiski atšķiras no plānotā ikmēneša ienākumu apmēra, jo ir mazāks par 800 EUR mēnesī, neietekmē tiesas apstiprinātā saistību dzēšanas plāna izpildes termiņa atbilstību parādnieka ienākumu apmēram, jo, kā izriet no /pers. D/ saistību dzēšanas plāna grozījumiem, parādnieks paredzējis kreditoru prasījumu segšanai novirzīt vienu trešdaļu no saviem ikmēneša ienākumiem (*lietas 143.-146.lp.*). Tas nozīmē, ka parādniekam jānodrošina, lai kreditori savu prasījumu apmierinājumu saņemtu no viņa faktiskajiem ikmēneša ienākumiem. No lietai pievienotajiem samaksu apliecinošiem dokumentiem redzams, ka maksājumi veikti saistību dzēšanas plānā noteiktajos termiņos un apmērā, kā tas pamatoti norādīts protestā (*lietas 156.-176.lp*).

Tādējādi lēmumā izdarītais secinājums, ka parādniekam, mainoties ienākumiem, bija jāgroza saistību dzēšanas plāns, nav balstīts uz pienācīgi noskaidrotiem faktiskajiem apstākļiem un lietā esošo pierādījumu, kā arī samērīguma starp parādnieka un kreditoru interesēm, ievērojot fiziskās personas maksātnespējas procesa mērķi un iesaistīto personu labticību, izvērtējumu, kas novedis pie kļūdainas Maksātnespējas likuma 162.panta normu tiesisko sastāvu veidojošo apstākļu izpratnes un attiecīgi nepamatotiem secinājumiem par tiesas apstiprinātā saistību dzēšanas plāna neizpildīšanu.

[9] Iepriekš izklāstīto apsvērumu kopums ļauj secināt, ka minēto lēmumu nevar atzīt par tiesisku, kas ir pamats iesniegtā protesta apmierināšanai.

Rezolutīvā daļa

Pamatojoties uz Civilprocesa likuma 474.panta 2.punktu un 485.pantu, Augstākā tiesa

nolēma:

Rīgas rajona tiesas 2016.gada 26.augusta lēmumu atcelt un parādnieka /pers. D/ pieteikumu par saistību dzēšanas procedūras izbeigšanu nodot jaunai izskatīšanai tai pašai tiesai citā sastāvā.

Lēmums nav pārsūdzams.

Tiesnese I.Garda

Tiesnesis V.Jonikāns

Tiesnesis A.Strupišs